

*Hozzászólás a VII. Nevelésügyi Kongresszus „Oktatás – társadalom”
szekciójában*

SNS-s tanulók az oktatási rendszerben

A címben jelzett problémakörrel – megítélésem szerint – aktuális szólni, ugyanis a folyamatos iskolaszervezeti változások részben bizonytalanságot, részben hangsúlyvesztéseket idéztek elő.

I./ Tekintsük át ennek törvényi hátterét!

1. „Gyermekek jogairól szóló egyezmény” (New York, 1989. november 20.)
2. 1991-es LXIV. törvény (3. Cikk 1. pont), melynek értelmében: „szociális védelem és magánintézményei, a bíróságok, a közigazgatási hatóságok és a törvényhozó szervek minden, a gyermeket érintő döntésükben **a gyermek mindenekfelett álló érdekét veszik** figyelembe elsősorban”. – ebben fogalmazódik meg a két alapvető szabály is:
  - hátrányos megkülönböztetés tilalmát, valamint a következő
  - a gyermek joga, hogy **képességeiknek, érdeklődésüknek és adottságaiknak megfelelő nevelésben és oktatásban** részesüljenek. – Ez utóbbira térjünk majd vissza!

II./ Egy érdekes szakmai problémáról:

A kérdéskör vizsgálatakor célszerű Csépe Valéria egy előadásából idéznünk, amely szerint: „Az SNI nem szakmai fogalom, ezért megnevezésénél megfelelő angol fordítás kellene – **különleges oktatási-nevelési szükséglet**”. – Érezhető, hogy ez a meghatározás lényegesen tágabb, azaz kitolja a határokat, mint a hazai terminológia.

Vajon mi okozza azt, hogy Magyarországon az előbb említett pontos meghatározást a szakma nem veszi át. Leginkább azzal magyarázható, hogy az „SNI- kategória” sokkal inkább **a jogi, a finanszírozási és a statisztikai célú felhasználást** segíti elő.

S nem hagyható az sem figyelmen kívül, hogy **az integratív nevelés** általános térhódítása miatt hangsúlyát veszítette az SNI-s körrel való intenzív foglalkozás. Ehelyütt kifejezetten – a korábban enyhe fokú értelmi fogyatékkal élők – csoportjára kell utalnom. Általános problémaként tarthatjuk nyilván, hogy a közoktatási intézmények fenntartóinak jelentős része az alapító okiratokba mindenütt beemelte az integrációs feladatot. Hangsúlyoznunk kell, hogy **az integrációnak az inklúzióval együtt kell járnia**. Sajnos kevés helyen jelenik meg az integráció típusa, azaz a feladat a közoktatási intézményhez került, ám a felkészülés rá (személyi, tárgyi) nem. Egy veszély: megjelenik **a fordított integráció**. [Kistelephely induló 1. osztályában több a különleges gondozást igénylő gyerek, mint az iskolaérett. Mi a kiút? Az utóbbi csoportba tartozó gyerekeket a szülők beutaztatják a városi iskolába, helyben pedig egy szegregált osztály indul.]

III./ Vajon biztosított-e a képességeknek, az érdeklődésnek és adottságoknak megfelelő nevelés, oktatás? – a kérdés költőinek tetszhet, hiszen mindannyian tudjuk a válaszokat, ám emeljünk ki néhányat!

1. Az ország településszerkezete ezt nem teszi lehetővé. – Mindig is hátrányban lesznek a kistelepülések, ugyanis – éppen a sokszínű ellátást – nem képesek biztosítani. Tehát az a megállapítás soha annyira nem volt igaz, mint az elmúlt két évtizedre, hogy egyáltalán nem mindegy, hogy ki, hova születik?
2. Érdekes arról is szólni, míg az ország nyugati tájain – éppen a felnőtt lakosság foglalkoztatottsága miatt lényegesen kedvezőbb helyzet alakult ki, mint a keleti ill. észak-keleti országrészen. A szociális hátrányok ez utóbbi területen lényegesen nagyobbak., ez már az iskolába lépést megelőző időszakban is jelentkező probléma.
3. A kistelepülések – éppen a gyermeklétszám két évtizedes folyamatos csökkenése, valamint a munkaképes lakosság egy jelentős részének városba költözése miatt – finanszírozási gondokkal küzd, s napjainkra az alapellátásban is hiányok mutatkoznak.
4. A feladatok ellátásának jelentős része a megyei jogú városokra és a fővárosra hárul, ezt a közoktatási törvényen túl az önkormányzati törvény is meghatározza. Ez természetesen a kistelepülésről érkezőknek hátrányt jelent, mert ha bejáró státuszú diákról van szó, akkor több olyan programnak nem lehet részese, amely a helybelieknek a fejlődését, szociális kompetenciáját feltétlenül szolgálja. (A **nevelés** kérdése.) Amennyiben kollégiumi ellátásban részesül, úgy a családtól – időlegesen – távol van, s ez éppen az ő esetében kimarad a családi együttélés szabályainak elsajátítása. E megállapítás természetesen nem csak az SNI-s tanulókra igaz
5. Tegyük fel a kérdést! Adottak-e az SNI-s tanulókkal való foglalkozás személyi feltételei? – Sajnos azt kell megállapítanunk, hogy ez is település- ill. finanszírozás függő. Vannak szakemberek, a képzésben sokan szereznek diplomát, ám elhelyezkedési szándékuk több okra visszavezethetően nem teljes körű (település, részmunkaidős foglalkoztatás gyakorlata ill. a munkaerőpiac elszívó hatása miatt) Tehát sok betöltetlen álláshelyről is tudunk. Kiegészítésként álljon itt még egy megállapítás: sok pedagógus szerez másoddiplomát, ez öröndetes, minden többlet tudás a gyerekek hasznára van. Ám néhány képzés csak nevében biztosítja a szakmaiságot, az elsajátított ismeretekben, továbbá a gyakorlat hiányában nem. Gondolok itt a sok-sok összehangolatlan fejlesztő-pedagógus képzésére. Diplomát szerettek becsapottnak érzik magukat, míg az intézmény nem tudja a megszerzett ismeretet hasznosítani.
6. Megfelelő-e a társadalom nyitottsága az SNI-s tanulók és családjaik irányába? A válasz egyértelmű: **nem**. Éppúgy jelen van a szánalom és az elfogadás, támogatás (érzékszervi fogyatékosok és mozgáskorlátozottak esetében), mint az elutasítás, kirekesztés (értelmi fogyatékkal élők esetében). Márpedig a jövő generációját – megítélésem szerint – fel kell készíteni az együttélésből adódó helyzetekre, az elfogadásra, sőt a gondoskodó, szeretetteljes segítségre. Ezt pedig minden szinten meg kell valósítani:

- **Állami szint:**
  - akadálymentesítés, [mintha minden e problémakörben merülne ki],
  - szélesebb ill. differenciáltabb ellátási kört illet meg ez az ellátás,
  - a munkába állásuk támogatása, munkában maradásuk nyomon követése, melyhez bizony szakembergárdára van szükség,

- **Fenntartói szint:**
  - kontroláltan csak azzal a feladattal szabad felruházni az intézményeket, amelyek megvalósítását maradéktalanul tudják ellátni,
  - finanszírozási kérdés, ám azt tudomásul kell venni, hogy a sajátos nevelés, gondozás mindenütt drága megoldás, de végső soron a beilleszkedést, az emberi méltósághoz vezető úthoz teremt esélyeket.

- **Iskolai szint:**
  - az innovativitás, a kezdeményezések támogatása, ám mértéktartás és folyamatos önkontrol biztosításával,
  - a szülők elfogadó ill. segítő attitűdjének kialakítása, fejlesztése, ugyanis a szülő magatartását a gyerekek másolja.

IV./ Az SNI-s tanulók helyzete a rendszerben – problémakör zárásaként a következőket kell megállapítanunk:

1. Napjainkban egy átmeneti állapotot élünk meg, amelynek főszereplője nem a sajátos/differenciált gondoskodást igénylő gyermek vagy tanuló, hanem a gyermekeken felül álló, a jószándékú korszerűsítésben, más oktatási rendszerek másolásából eredő szabályozás kerekedik felül. Pedig az iskola mindenkori főszereplői: a gyerek, a pedagógus és a szülő.

2. Közoktatási rendszerben való indulása az SNI-s tanulóknak több esetben – a felsorolt okok miatt – esetleges.

3. A gyermekek helyzete, iskolaútja erősen függ az adott közoktatási intézmény stabilitásától, nyitottságától, légkörétől, az ott dolgozó munkatársak (pedagógusok és pedagógus munkát segítők) elhivatottságától, szakmai tudásától.

Összegzésként:

E rövid hozzászólás csupán egy látletet, egy gyorsfénykép.

Azt kell azonban mondanom, hogy minden felsorolt probléma ellenére az SNI-s tanulók ellátása, oktatása, nevelése – éppen az elhivatott pedagógusoknak köszönhetően – megvalósul. Sok-sok példa sorolható fel, amely az apró lépéseknek köszönhető eredményekről szól. Ám maradandóbbak lennének az eredmények, ha nyugodtabb, a mindennapok finansziális és szakmai csatározásaitól távolabb kerülne éppen ez a kör. Tehát a stabilitásra, ha valahol, akkor éppen e területen hihetetlenül nagy igény és szükség van.